

ványok közül azokat, melyeket a jelzálogjog átruházása előtt szerzett, a kereten belül nem érvényesíthetné vagy nem érvényesíthetné egy reáruházott váltó hitelkereten belül az adósnak az átruházás előtti egyéb váltó kötelezettségeit. Ezeknek érvényesítése nem sérti sem az adós, sem a jelzálogtulajdonos jogos érdekeit, mert hiszen ezen követelések is csak a maximális összeg és a biztosítéki okirattal megférő követelési kör keretén belül érvényesíthetők.

A javaslat II. 71. §-a alatt előterjesztett szöveg ezen felfogást kívánja kifejezésre juttatni.

*

Ha a 68. §. új szövegeként az I. alatti 68. §-a fogadtnak el, a II. 69—71. §-ok szövege megmaradhatna, azon egyedüli eltéréssel, hogy a 69. §. első bekezdésében a „jogviszonynak” szó helyébe a „viszonynak” szót kell alkalmazni; mert pl. az „üzleti összeköttetés” mint követelésforrás (a Kt. 320. §. dácára) alig nevezhető „jogviszony”-nak.

Megjegyzések a mezőgazdasági magánegység problémáihoz.

Irta: *Dr. György Ernő*, az OHE. igazgatója.

A 14.000/1933. M. E. sz. rendelet 16. §-a alapján, amely kimondja azt, hogy mely esetekben és mily célból kell a gazdaságos ügyekben az egységet megkísérelni, s az eljárás szabályainak megállapítását külön rendeletre tartja fenn — a mezőgazdasági magánegységgel, mint adottsággal számolhatunk. A jogalkotó azonban az idézett jogszabályban csak röviden utal ez intézmény létesítésének céljára és kialakításának kereteire, a megoldásra váró nagyfontosságú, gazdasági és jogászai problémákra, csak az eljárás szabályait megállapító külön rendelet adja meg majd a választ.

Ily körülmények között e nagy jelentőségű kérdéssel bizonyos fokig mindenki, mint valami légüres térben lévő problémával foglalkozik. Minthogy azt tudjuk, hogy lesz magánegységi eljárás, de hogy az mit fog tartalmazni, nem ismerjük, minden hozzászólás voltaképpen csak abból áll, hogy a hozzászóló a saját elképzelései alapján tárgyalja e kérdést, s azokkal vitatkozik. A kérdés így állása mellett első sorban az alapvető elvi kérdések tisztázása látszik kívánatosnak. Az alábbiakban ezek sorából csak egy-két fontosabb problémára térhetek ki s már fejtegetéseim terjedelmére való tekintettel is mellőznöm kell ezuttal oly általam is alapvető fontosságúnak tartott kérdéseket, aminek például a magánegységi lehetőségek által érintett anyagi jogi vonatkozások.

Az első kérdés, amelyet joggal felvethetünk, az, hogy le-

het-e mezőgazdasági magánegységési eljárást jogilag kifogástalanul megoldani? Ugy hisszük, a válasz erre csak tagadó lehet. Tökéletes megoldás itt fogalmilag elképzelhetetlen. A fennálló kötelezettségek teljesítése, amelyről Frank¹⁾ oly helyesen jutatta kifejezésre az egyedül elképzelhető jogász követelményt, tudni illik, hogy „a törvényesen keletkezett, el sem enyészett köteleseket becsülettel, jólélekkel teljesíteni kell”, nyújthat a jogász számára egyedül megnyugtató megoldást. A teljesítésnek gazdasági, méltányossági, szociális indikációk alapján történő elhalasztása, módosítása lehet az adottságok kényszerítő logikájának szükségképeni folyamánya, a jogszabályok rendjébe azonban e megoldás nem illeszthető be úgy, hogy surlódások, összeütközések egy, vagy több ponton ne mutatkozzanak. S e surlódási felületek száma megnő, az összeütközések ereje nagyobbá válik, ha e korlátozások oly jogintézményeket is érintenek, amelyeket a speciális jogszabályok különlegesen alapoztak meg, s éppen ez a helyzet a mezőgazdasági magánegységési eljárásnál, mert az ipari és kereskedelmi jellegű inzulvenciákkal szemben, ahol a vagyon túlnyomó része szabad, itt a jelzálogjogon épülő külön jogok hierarchiájával állunk szemben.

Természetesen eltérő eredményekhez jutunk, ha nem jogász, hanem gazdasági, célszerűségi nézőpontokból indulunk ki. E vonatkozásból vizsgálva ugyanis a kérdést, megállapítható, hogy itt lényegében két véglet megoldás képzelhető el. Az egyik a merev jogász álláspont szigorú érvényesítése lenne, amely szabad folyást enged a törvény rendes útjának, nem törődve azzal, hogy a gyakorlatban ebből milyen következmények állnak elő. E felfogás érvényesülése természetesen gazdasági és szociális okokból látszik elképzelhetetlennek. Ez végeredményében a tömeges árverések révén az ingatlanvagyonnak súlyos értékrombolására, a szociális nyugtalanításnak oly földrengészerű megrázkódtatásaira vezetne. A másik megoldás a teljesítések felfüggesztésének rendszere. Itt részben moratóriális megoldásokkal találkozunk, amelyekre vonatkozólag Somary helyesen állapítja meg, hogy a moratóriumokkal ott élnek, ahol nincs meg a szanaláshoz szükséges bátorság. A teljesítést korlátozó, vagy módosító jogszabályoknak széles körben való érvényesítése az adóvédelemnek azt a különleges rendszerét teremti meg, amely a *teljesítési lehetőség szempontjából legkedvezőtlenebb helyzetben lévő adós testére szabott megoldást fejleszti ki általános érvényű jogszabállyá.* Ez által a teljesítések mérvének megállapítása gyakran sokkal alacsonyabb szintre száll le, mint amilyen az érdekelt adósok átlagos teljesítőképessége alapján indokolt volna.

A jogász és a gazdasági szempontok összeegyeztetése egy kielégítő kompromisszum vonalában ezek szerint úgy képzelhető el, hogy az *individualizálás* elve nyer alkalmazást s a védelem arra a körre korlátozódik, ahol annak indokltsága valóban megállapítható. A 14.000/1933. M. E. sz. rendelet voltaképen

¹⁾ A közigazgatás törvénye Magyarhonban I. 596. o.

ebben az irányban halad a *védett birtok* intézményének életrehívásával, amely lényegében egy inzulvenciális adóskategóriának kiválasztását jelenti a mezőgazdasági összes adósok köréből. Amikor végeredményében az állapítható meg, hogy az ország területén mintegy 88.000 adós mezőgazda kért védettséget, holott a Konkoly-Thege-féle statisztikai adatok szerint a vonatkozó jogszabályok rendelkezései 123.000 gazdának adtak volna erre módot, úgy egyszerűen az tűnik ki, hogy az eljárásnak ez az individualizálása alkalmas volt arra, hogy ez a kiválasztási folyamat, legalább is bizonyos keretek között, érvényesüljön, s a védettséghez fűződő előnyöket ne vegye igénybe az, aki az ezzel járó hátrányokat elkerülni kívánja. Másfelől megállapítható az is, hogy a védettség állapotába az ország összes gazdájának csak mintegy 9%-a jutott s ennek is csak egy hányada érdemel a magánegyeségi eljárás szempontjából figyelmet. A probléma köre ilykép nagyságrendi szempontból megfelelően körülhatárolható.

A magánegyeségi eljárás különleges természete teszi érthetővé, hogy azért voltaképpen sem hitelezői, sem adósi oldalon nem lelkesednek. A hitelezők minden új eljárástól azért félnek, mert jogaik továbbmenő csorbitásától tartanak, s egyre súlyosabbnak érzik azt a problémát, hogy hogyan fogják tudni terheiket saját fennálló kötelezettségeik körén belül tovább adni. Az adósok legnagyobb része viszont a magánegyeségi eljárás individualis kezelési módszerétől fél. A mezőgazda adósok mentalitásától és gondolatmenetétől rendszerint távol áll az az inzulvenciális problémakör, amelyről itt voltaképpen mindig szó van, — e jelenség számos esetben a bajok bekövetkeztében sem játszik alárendelt szerepet — s egyébként is sokkal megfelelőbbnek tartja azt a rendszert, amely általános jogszabálymegoldásokkal operál, s így mellőzhetővé teszi, hogy a magánegyeségi eljárás labirintusain legyen kénytelen utat törni. Elmondhatjuk, hogy az *első egyeségnek a hitelezői és adósi felfogások között a mezőgazdasági magánegyeségi eljárás rendszerének kiépítésénél kell létrejönnie*. Méltányos, józan kompromisszum lenne e részben is kívánatos, amely megfelelő alapot teremtené az egyeségek lefolytatására.

Ennek vonalában fekszik a *hitelezői autonómia* gondolatának érvényesülése is. Ez talán első pillanatban önellentmondásnak látszik, mert a hitelezői autonómia érvényesülése olyannak tűnik fel, mintha az a hitelezői diktatúrát állítaná a magánegyeségi eljárás lefolytatásának gyújtópontjába. Közelebbi szemlélet alapján azonban arra az eredményre kell jutni, hogy a hitelezői autonómia gondolatának érvényesülése *nem egyoldalú hitelezői érdek*. Hogy az valóban megvalósuljon, ahhoz az adósoknak legalább annyi érdekük fűződik, mint a hitelezőknek. Ez állítás helyességét mindenkinek el kell ismernie, aki az egyezkedés lélektanával valamennyire is tisztában van. Amikor például olyan gondolat merül fel, hogy az egyeség során nyújtandó engedmény megadása tekintetében, valamilyen speciális bírósági eljárás keretében, a bíró szava legyen a döntő, úgy azok, akik e gondolatot felvetik, teljesen figyelmen kívül hagy-

ják az egyességi eljárásnak azt a fontos kívánalmát, hogy itt *nem szabad a hitelezőt és adóst, mint perbeli ellenfeleket egymással szembeállítani.* Az adós és a hitelező között fennálló és az érdekpozíciók különbözőségéből fakadó ellentétet nem szabad a felperesi és alperesi szembeállítás merevségévé kifejleszteni. Ha ez történné meg, úgy az a hitelező, akinek szempontjából a bírói döntés kedvezőtlennek látszik, mint elkeseredett ellenfél állana fel a tárgyaló asztal mellől, aki csak az őt ért sérelem orvoslásának módjait és lehetőségeit kutatja. Egész más a helyzet akkor, ha ugyanaz az előny, amit a bírói döntés biztosított volna az adós számára, a hitelező saját vagy legalább is egy helyesen megkonstruált többsége akaratelhatározáson alapszik. Ha az adós nem mint vitatkozó ellenfél áll szemben hitelezőjével, hanem annak méltányosságára apellál, és az eset tárgyi körülményeinek feltárása alapján a hitelezőt teszi meg bírójává, mondván: te dönts el, hogy az adott helyzetben mi az, amit megtehetek, úgy a tapasztalat azt mutatja, hogy ebben a morális kényszerhelyzethez hasonló szituációban, a hitelező más szemüvegen át hajlandó az ügyet mérlegelni. Nem tisztán erkölcsi megfontolások, vagy különleges lelki emelkedettség alapján, hanem a gyakorlati embernek azzal a józan belátásával, amely meghajolni kénytelen a tények logikája előtt. A lényeges és döntő azonban e kérdés tekintetében az, hogy *a hitelezőnek meg legyen az az érzése, hogy a mindenre kiterjedő, el nem hallgatott és nem ferdített képet tártak elébe* s nem egyszerűen az adós érdekében, az ő helyzetének megjavítása végett kell előnyöket nyújtani, hanem az adottságokból folyó konzekvenciák teszik a kívánt megoldást szükségessé. A jóhiszemű adós számára ehhez képest, aki úgy akar megégyezésre jutni hitelezőjével, hogy azt követőleg ne mint elkeseredett ellenségek álljanak egymással szemben, hanem mint olyan üzletfelek, akik a súlyos helyzetben is egyetértőleg megtalálták a kölcsönösen kielégítő megoldás lehetőségét, — mindennél fontosabb érdek, hogy a hitelezőt oly helyzetbe hozza, hogy az legjobb meggyőződése szerint, a helyzet tárgyilagos feltárása alapján alakíthassa ki állásfoglalását.

A hitelezői autonómia érvényesülése, amely természetesen sohasem jelenti a hitelezői érdekek egyoldalú előtérbe helyezését, és legmesszebbmenőleg összeegyeztethető a mezőgazdasági érdekeltségeknek az egyességi ügyekben való tevékeny közreműködésével — elsőrendű alapfeltétele az egyességi eljárás sikeres lefolytatásának. Negatív és pozitív bizonyítékok állanak bőségesen rendelkezésünkre e tétel igazolására. Negatív irányban: a korábbi gazdaadósság rendező rendeletek egyességi megoldásánál eddig mutatkozott sikertelenség nem utolsó sorban vezethető vissza a hitelezői autonómia érvényesülésének hiányára. Pozitív irányban az egyéb gazdasági ágakban a hitelezői tömörülések körében létrejött egyességek nagy száma a legjobb bizonyosága annak, hogy a hitelezők — a gazdasági viszonyok kényszerítő hatása alatt — hajlamosak az egyességi megoldásra.

Lényeges jelentőségűnek látszik annak a kérdésnek a felvetése, hogy *időszerű-e ma az egyességi megoldás életre hívása?*

Ha igaznak bizonyul az a feltevés, amelytől ma a gazdasági élet vezető tényezőit és széles rétegeit egyaránt áthatja, hogy t. i. a mezőgazdaság helyzetében az árszínvonal és az exportlehetőségek alakulása szempontjából kedvezőbb viszonyok élénknek, úgy azt mondhatjuk, hogy éppen e feltevések helyessége esetén, az időpont elérkezettnek látszik. Ez esetben ugyanis — figyelemmel az időközben életbeléptetett, az eredetihez képest 50%-ot meghaladó kamatmérséklésekre is — a válságos helyzetbe jutott adósok körének további bővülésére számítani nem kell s így sor kerülhet arra, hogy a kóros tünetek továbbterjedésének megakadályozására irányuló profilaxis helyett a terápia lehetőségeinek alkalmazására gondolhassunk.

JOGALKOTÁS.

A mezőgazdasági magánegység.

A védettség iránt körülbelül 85.000 kérvényt adtak be. Annak megszüntetése iránt kb. 6000 kérelmet nyújtottak be s eddig információink szerint mintegy 1700 esetben szüntették azt meg. Arra nézve nincsen még adatunk, hogy eddig hányan és mily összeg erejéig vették igénybe a gazdavédelmi rendelet 6. szakaszának azon kedvezményét, hogy a 40-szeresen felül nem fizetnek kamatot, hanem csak a kataszteri jövedelem minden koronája utáni 10 fillért. Azt sem tudjuk ma még megállapítani, hogy a 10 holdon aluli birtokosok terheiből a R. 27. és 28. §-ai alapján az állam által történő beváltással mennyi szűnik meg.

Az adatgyűjtés azonban az egész vonalon megindult, a Statisztikai Hivatal, a Pénzügyi Központ, a Séthy államtitkár vezetése alatt működő felügyeleti szerv, valamint a TÉBE megindították az adatgyűjtést. Nem hisszük azonban, hogy a legsürgősebb feladatok megoldásával ez adatgyűjtés befejezéséig várni lehetne.

A kormány nyilatkozatának megfelelően az egyik legsürgősebb feladat az, hogy megállapítsák, miként történik a R. 27. és 28. §§-ai szerinti beváltás. A másik nem kevésbé sürgős feladat a R. 16. §-a által kilitásba helyezett magánegység szabályozása.

A kettő kapcsolatos egymással, mert a 27. és 28. §-ok végrehajtása a magánegységek útján rendezendő anyagot lényegesen csökkenti. Dehmel Aladár az ekként visszamaradó és az egységbe bevonandó ügyek számát mindössze 8600-ra teszi.

A magánegység sürgős szabályozását különösen sürgőssé teszi az a sajátos ellentét, mely a R. és egyes bíróságok felfogása közt az utolsó időben kifejlődött. A R. 15. §. 2. bekezdése imperatívus írja elő, hogy a védettségi feljegyzést törölni kell, ha az adós a rendben előírt minimális szolgáltatásokat elmulasztja. Ennek dacára voltak bíróságok, amelyek annak a felfogásnak adtak kifejezést, hogy